

Præstø Lokalhistorie

Præstø Lokalhistoriske Arkiv & Lokalhistorisk
Forening for Præstø

18. årgang — Nr. 3. — september 2008

Indhold

Forord	s. 3
Valeur Larsen og fliserne i Adelgade af H.C. Thomsen	s. 4
Indvielse af Arkivet	s. 13
Det ny Arkiv	s. 16
Turistkontor i det gamle vandtårn	s. 20
Byvandring i Stavreby	s.21
Arrangementer	s. 22
Bestyrelser	s. 13
Foto på for- og bagsiden: Hans Chr. Thomsen	

Udgiver

Præstø Lokalhistoriske Arkiv,
Præstø Lokalhistorisk Forening

Redaktion:

Elsie Björklund
Ove Rye Jørgensen
Lis Rathsach
Hans Chr. Thomsen (ansv.)

Præstø Lokalhistorie udkommer 4 gange årligt.

Medlemskab af Lokalhistorisk Forening koster årligt 100 kr.

Indmeldelse kan ske hos Knud Holm Nielsen, Tlf.: 5599 1895

Havnevej 12, 4720 Præstø. E-mail: knuboholm@yahoo.dk.

Tryk: Nordfalsters Bogtrykkeri

Arkivets åbningstider: Mandag kl.15—19 og 1. lørdag i måneden kl.10—13

Lindevej 45, 4720 Præstø Tlf.: 55 36 31 09, E-mail: Præstolokalarkiv@gmail.com

Forord

Dette nummer lægger ud med en længere artikel om nogle usædvanlige fliser i Adelgade.

Den efterfølges af indvielsen af det nyistandsat bibliotek, der blev åbnet med borgmestertale og masser af fremmødte. I samme ombæring holdt Arkivet åbent hus i sine nyistandsatte lokaler.

Nummeret rundet af med lidt om det ny turistkontor i det gamle vandtårn og om en lokalhistorisk byvandring i Stavreby

Arbejdet med indflytningen i det ny arkiv skyldes især nedenstående glade aktivister som er: Arkivleder Ove Rye, forhenværende arkivleder Bent Mortensen, styrelsesmedlem Sanne Bolvig Larsen, medhjælper Ralf Mortensen, formand for arkivstyrelsen Lis Rathsach, medhjælper Marianne Christoffersen.

Valeur Larsen & fliserne i Adelgade

Hans Chr. Thomsen

Vejen til guds hus er i Præstø brolagt med dårlige fliser. Sådan er det, sådan har det længe været, og sådan var det en overgang ved ikke at være.

I sommeren 1968 kunne Præstø Avis berette om en kvindelig amerikansk turist, der var faldet på fliserne i Adel-

gade og bagefter fotograferede dem, for at have en erindring med hjem til det store land om fortovets beskaffenhed i den lille eksotiske købstad. For egen mund tilføjede redaktøren, at Præstø i turismæssig forstand efterhånden især var kendt for Thorvaldsen på Nysø og så de dårlige fliser i hovedgaden.

Artiklen satte gang i nytilflyttede Valeur Larsens kreativitet,¹ og i august kom han med et originalt forslag. Byens hovedgade kunne få fliserne fornyede via sponsorpenge. Alt hvad der behøvedes var, at en række personer og firmaer hver betalte for 6 nye fliser med tilhørende kantsten, og så til gengæld fik en flise i fortovet med deres navn, firma-navn eller logo. 100 kr. ville det koste hver.

Ideen kunne bl.a. markedsføres via en gigantisk flisefest med optræden af kendte kunstnere, og bagefter, når sponsorfliiserne var på plads, kunne

Adelgade. Foto Hans Chr. Thomsen

man passende afholde en fliseindvielsesfest.

Der blev nedsat en komite med Valeur som centralt medlem –

”Flisekomiteen af 68”.

Venstre-borgmesteren Einar Johansen syntes godt om ideen. Kommunen var altid i pengenød, og hvis den bare skulle levere arbejdskraften til flisenedlæggelsen, var han med på projektet. I september 68 gav udvalget for Gader og Veje grønt lys.

Det var et større projekt. Adelgade er 1.100 meter lang med et fortov bestående af omkring 6.000 fliser, hvoraf en pæn del var ødelagte.

Walk of fame

Men altså: Valeur Larsen gik i gang med sit projekt, og der skulle en del sponsorer til, før projektet var i vej. Køge cementvarefabrik kunne producere stenene, og interessen var stor. Den originale idé fik godt med publicitet i både pressen og på TV. Ja nogle talte ligefrem om, at Præstø nu havde fået sin egen ”Walk of Fame” – en henvisning til de sorte fliser på Hollywood Boulevard i Los Angeles med over 2.000 berømte kunstnere navne på. Den sam-

menligning var nu lige i overkanten, selvom både Simon Spies og Dirk Passer² fik hver deres flise i fortovet sammen med omkring 50 andre. Det er lidt svært at angive det nøjagtige antal, fordi mange af fliserne ikke længere eksisterer. Det vender vi tilbage til.

En flise havde rim i enden. Den blev bestilt af en ven til statsminister (1968-71) Hilmar Thormod Ingolf Baunsgaard. Statsministeren havde en fortid i Præstø som formand for Radikal Ungdom og som kommis i byens førende forretning - Anton Petersen A/S. Under krigen havde han været fæl som CBér (Civil Beskyttelsestjeneste). Nu var han som sagt statsminister og fik lagt en flise i fortovet med de uddelige ord:

Kermit the Frogs flise på Walk of Fame i Los Angeles

Hilmer var føl i 41

Nu er han blevet større

DA tronfølgeparret i juni 1969 fik nedlagt en flise med krone på i messing mødte både dansk og tysk tv op. Flisen var finansieret af en ”royal” borger,³ og de kongelige havde ikke – som de formulerede det – ”noget imod at blive trådt på i Præstø”.

Fliserne blev nedlagt af indhentede

specialarbejdere, som især var specielle ved deres dårlig udførte arbejde. Nogle fliser truede efterfølgende med at skride ud på Adelgade – andre gik op og ned som en vis Kong Volmers ...

Valeur Larsen

Idémænden, Valeur Larsen, blev turistchef⁴ i byen i april 1969 og senere ejer af Præstø Bio. Han var en farverig

Politimester Vagn Bro og hans CBére. Hilmer Baunsgaard ses som nr. 4 fra venstre i bagerste række. Foto Lokalhistorisk Arkiv.

mand, der boede standsmæssigt på Bellevue sammen med sin kone, der ud fra en gennemsnitlig Præstø-standart var iøjefaldende anderledes – noget i retning af den operasyngende Madame Bianca Castafiore i Tin Tin-tegneserierne. Om grunden til lige at flytte til Præstø, sagde Valeur, at han elskede smukke ting – konen, Bellevue og området.⁵ Der er dem, som mener, at han også havde hovedrollen som Victor Larsen i forfatteren Ole Sarvigs burleske roman ”Glem Ikke”. Fortællingen er fra 1972 og foregår i Præstø – Postby kaldet.

Valeur Larsen kom til byen i 1967 som 59-årig med en fortid i underholdningsbranchen i København og som impresario. Han var en mand med mange ideer. Han syntes der var for lidt gang i købstaden og prøvede sig frem med forskellige tiltag f.eks. i 1968 med en ”Festlig lørdag” og en ”Tosset torsdag”. Redaktør Beckmann på Præstø Avis var begejstret og komplementerede initiativerne under overskriften ”Bravo, Valeur Larsen”. Han havde også planer om at gøre Præstø til en bryllupsby med bryllupsfliser i fortovet – det blev dog ikke til noget.

Valeur Larsen forsøgte også i juli 1969

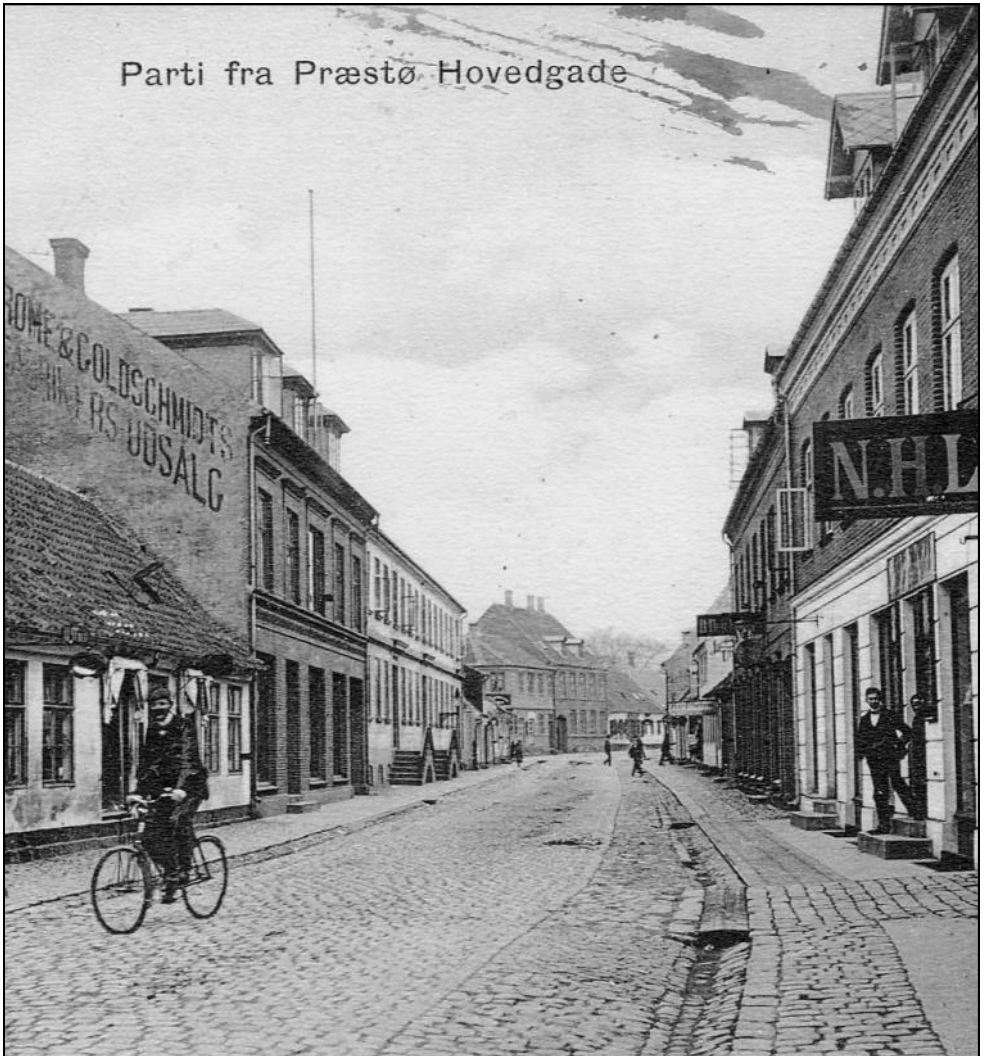
Fliser i Adelgade.

Foto Hans Chr. Thomsen

Adelgade formodentlig fra første sjerdedel af forrige århundrede. I 1929 fik gaden et lag asfalt. I slutningen af århundredet blev det fjerne igen til fordel for en brobelægning, der førte Adelgade tilbage til et mere oprindelig udtryk.

Postkort udlånt af Ole E. Hansen, Skibinge

at genoplive de ”Pariserfester”, der havde haft så stor succes i byen i 1950erne. Som noget nyt indførte han kåringen af en Miss Topløs. Det trak folk til fra hele landet, ja interessen var så stor, at teltet, hvor kåringen skulle finde sted, nærmest blev stormet af publikum. Som Præstø Avis skriver, så var presset så kraftigt, at man frygtede, at hele teltet skulle bryde sammen. Der kom store revner i teltdugen, flere borde og stole blev knust, og kapelmester Kaj Julian fik i tumulten kun med nød og næppe reddet sine instrumenter.⁶ Om det var efterveerne heraf, der fik to mand til at køle af i vandet i Præstø Havn er ikke godt at vide. Den ene var i alt fald mere ædru, da han kom på land igen, men det var der råd for – der blev hældt 12.538 bajere ned ved festen. Men selvom det var en stor og flot fest, var tiden i 1969 en anden, og overskudet på ca. 11.000 kr. stod ikke i forhold til de store anstrengelser. Festen blev ikke gentaget.⁷ På Lokalhistorisk Arkiv findes et båndinterview⁸ med Valeur Larsen og redaktør Beckmann i perioden op til festen. Det er et par lystige herre at høre på, og de lyder grangiveligt, som om de har taget et solidt forskud på det kommen-

de arrangement. Og det er svært at afgøre, om de to bare har en go’ dag, eller om man skal tage al deres snak alvorligt – borgmesteren f.eks. skulle stilles på en ølkasse ved Kludeegen i Lestrup Skov pakket ind i et fransk flag. Egen var en flere hundrede år gammel sag, som ifølge rygter kunne gøre noget ved sygdomme, hvis man smed kludene – deraf Kludeegen – og kravlede gennem træet. Om borgmesteren nu i den sammenhæng ville foregår borgerne med et nøgent eksempel, havde ”kommunens førstemand” – som Valeur Larsen sagde – ”endnu ikke givet tilsagn om”. Men tilbage til fliserne.

Adelgade med og uden asfalt

I 1929 fik Adelgade lagt et lag asfalt ovenpå de gamle brosten – trafikken og den ny tid krævede sit. Omkring 1997 besluttede kommunalbestyrelsen at foretage en gennemgribende renovering af Adelgade og samtidig bringe den tilbage til et mere oprindeligt udseende. Et større projekt i omegnen af 30 millioner kroner. Arbejdet gik i gang. Asfalten blev skrælet af og nye brosten nedlagt ad

flere gange i de få år, der var tilbage af århundredet. Mange af de oprindelige brosten var forsvundet, fordi Adelgade i tidens løb var blevet opgravet her og der, hvorefter hullerne var blevet fyldt med asfalt. De brosten, som havde overlevet dén proces blev brugt til vandrender i begge sider af gaden. Det nyrenoverede fortov fik nedlagt en ny og mindre flisetype end den gamle, så "Valeurs" navnefliser blev taget op

og lagt i depot. Meningen var så, at de efterfølgende skulle nedlægges et nyt sted eller i Adelgade tættere på kirken. Dét stykke af Adelgade blev ikke renoveret og havde derfor stadig den klassiske størrelse cementflise, som passede til de sponsorerede ditto.

I dag kan man ses 11 fliser med navn på i fortovet ud for numrene 96-110 i Adelgade, og på det modsatte fortov er der en enkel af slagsen. På Teknisk

Forvaltnings lagerplads ligger der omkring 24 fliser i depot. Her venter de på bedre tider og en tilbagevenden til den hovedgade, hvorfra de er blevet fordrevet – eller til et helt nyt sted måske? Og Valeur Larsen? Jo, han solgte biografen i 1978 og døde i midten af 1980'erne af en blodprop. Konen flyttede til København, hvor hun døde. Efter de to var der en tid lidt antikviteter

til salg hos Benny Antik i Adelgade. Så forsvandt også det, og alene tilbage er nu kun fliserne. Ikke meget kunne man sige - men alligevel mere end efter de fleste.

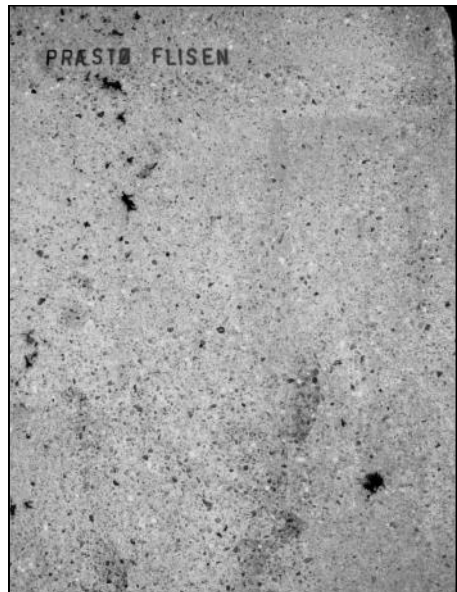
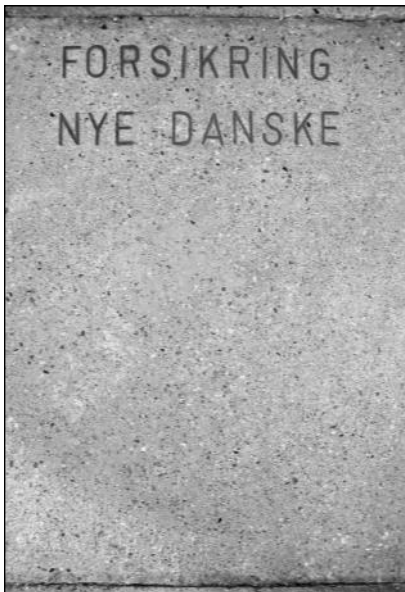
I dag er vi så tilbage ved ét udgangspunkt – vejen til guds hus er brolagt med knækkede fliser, og sådan er der så meget i Præstø.

Foto s. 10 og 11— fliser i depot på teknisk forvaltnings lagerplads.. Foto Hans Chr Thomsen

Kilder

1. Præstø avis d. 27. august 1968 – interview med Valeur Larsen.
2. Præstø Avis 10. maj 1970.
3. Præstø Avis 19. juni 1969
4. Præstø Avis 16. april 1969. I april 1969 meddelte Marie Larsen, at hun ikke genopstillede som formand for turistforeningen. Ny formand og turistchef blev Valeur Larsen.
5. Præstø Avis 13. juli 1968
6. Præstø Avis 28 juli 1969
7. Præstø Avis d. 12. maj 1970, d. 28. maj 1969, d. 4. juni 1969
8. Lydbånd nr. L 80

Indvielse af Præstø bibliotek og Lokalhistorisk arkiv

Hans Chr. Thomsen

Der var sol for oven, flag-allé for neden og masser af fremmødte mennesker, da det færdigrenoverede bibliotek i Præstø blev indviet sammen med det nye Arkiv. ”Biblioteket”, sagde borgmesteren i sin indvielsestale ”er byens største

kulturinstitution”. Og sådan er det. Det er her, der kommer flest Præstø-borgere af begge køn og alle aldre, her man kan blive kloge-re på livet og verden, her man kan udvide sit kendskab til den lokale historie, og her man kan blive un-

derholdt. Og flot var det renoverede bibliotek dér i sommersolen med sine nye delikate cremehvide facader, indrammet i kontrastfyldt sort.

Betonstøv

Da det i sin tid blev besluttet at renovere biblioteket var Arkivet så heldig at komme med i samme ombæring. Sund-

*Herover: Borgmester Henrik Holmer taler ved indvielsen af Præsto Bibliotek og Arkivet
Foto: Ole E. Hansen, Skibinge*

*Modsatte side: Arbejdsholdet bag istandsættelsen af det ny arkiv på biblioteket. Fra venstre: forhenværende arkivleder Bent Mortensen, medhjælper Marianne Christoffersen, arkivleder Over Rye Jørgensen, styrelsesformand Lis Rathdach, Bente Cemmensen, styrelsesmedlem Sanne Bolvig Jensen
Foto: Hans Chr. Thomsen, Skibinge*

hedsplejen rykkede ud og Arkivet rykkede ind i det forladte rum, der er halvanden gang større end det gamle arkivrum. Nogenlunde samtidig takkede arkivleder Bent Mortensen af, men nåede inden da at forestå selve nedpakning-

kældereren. Det blev der så igen, fordi en eller anden kom til at slukke vandpumpen. Vandet stoppede dog i respektfuld afstand fra arkivalierne, og gud ske lov for det. Til gengæld fyldte håndværkerne kældereren med et massivt lag ætsende

gen og nedbrydningen af det gamle arkivlokale sammen med en del af de frivillige medarbejdere. Hele lokalet blev pakket i flyttekasser og anbragt i arkivets kælderdepot. Her kunne det så indtil videre stå godt og tørt. Det med det tørre har været diskuteret, fordi der i sin tid var oversvømmelse i

betonstøv i forbindelse med rumgennemrydninger, og betonstøv kan – hvis det får lov – ødelægge de skrøbelige arkivalier i de syrefri kasser for ikke at tale om papiret i de gamle aviser. Reolerne blev dækket til med plastikfolie. I skrivende stund arbejder kommu-

nen for at en oversvømmelse ikke skal gentage sig. Og fjernelsen af betonstøvet er overdraget til byggeledelsen.

Det ny arkiv

Hændelserne i kælderen blev den ny arkivleders første opgave, men den opgaver stod ikke alene. Ove Rye Jørgensen etablerede en indretningsplan for det ny Arkiv, skaffede reoler og møbler som var til overs i forbindelse

med bibliotekets renovering, etablerede 3 nye EDB-arbejdspladser med tilhørende ekstra stikkontakter til den nette sum af 10.000 kr. Så når regnebrættet er gjort op, vil flytningen stå Arkivet i omkring 13-14.000kr.

Alt arbejdet blev gjort sammen med et hold frivillige, der også reparerede huller, spartlede og malede væggene, hang lamper op. Og flot blev det.

Et særligt hjørne af arkivets fremtid udgør nettet – det er vi blevet taget af

*Lokalhistorisk aktive Kaja Larsen og H.C. Hemmingsdn i højt humor ved arkivets indvielse
Foto Ole E. Hansen, Skibinge*

Øverst det gamle arkiv. Nederst det ny ditto. Foto: Ove Rye Jørgensen

Lions Club ved overrækker 2.000 kr. til arkivleder Ove Rye Jørgensen

Foto: Ole E. Hansen, Skibinge

kommunens intranet og i stedet kommet på bibliotekets publikumsnet. Det betyder at vi fremover mister den kommunale service og selv skal sørge for backup og antivirusprogrammer. Hertil kommer en ny mailadresse Præstokalarkiv@gmail.com.

Ole E. Hansen gang med arkivaliser på det ny arkiv på indvielsesdagen.

Foto: Hans Chr. Thomsen

Udvidet åbningstid

I dag står det ny arkiv så færdigt med et bedre lysindfald, separate gæstearbejdspladser og tyverialarm.

Fremmødet ved indvielsen d. 7. juli var stort, og den 4. august åbner Arkivet med ny udvidede åbningstid om mandagen. Hver mandag er der nu åbent fra 15-19 og som før er der åbent den første lørdag i måneden fra 10-13. Juli måned er ferielukket.

Elsie Björklund og Kai Christiansen—to centrale personer i lokalhistorisk sammenhæng ved indvielsen.

Foto: Hans Chr. Thomsen

Turistkontor i den gamle vandtårn

Hans Chr. Thomsen

I juni blev turistkontoret etableret i det gamle vandtårn. Det skete bl.a. i samarbejde med hotel Frederiksminde, der som noget nyt kunne tilbyde historiske byvandring til sine gæster.

Kai Christensen, der i forvejen har byvandring, er en af omviserne, og som noget nyt er Dorte Worsøe og Ralf Mortensen fra Lokalhistorisk Forening kommet til.

Vandtårnet er jo selv historie med sin debut i august 1911. Baggrunden for dets opførelse var at vandet i pumpen på torvet stank. En undersøgelse viste, at det var forurenede med forrådnede organiske stoffer.

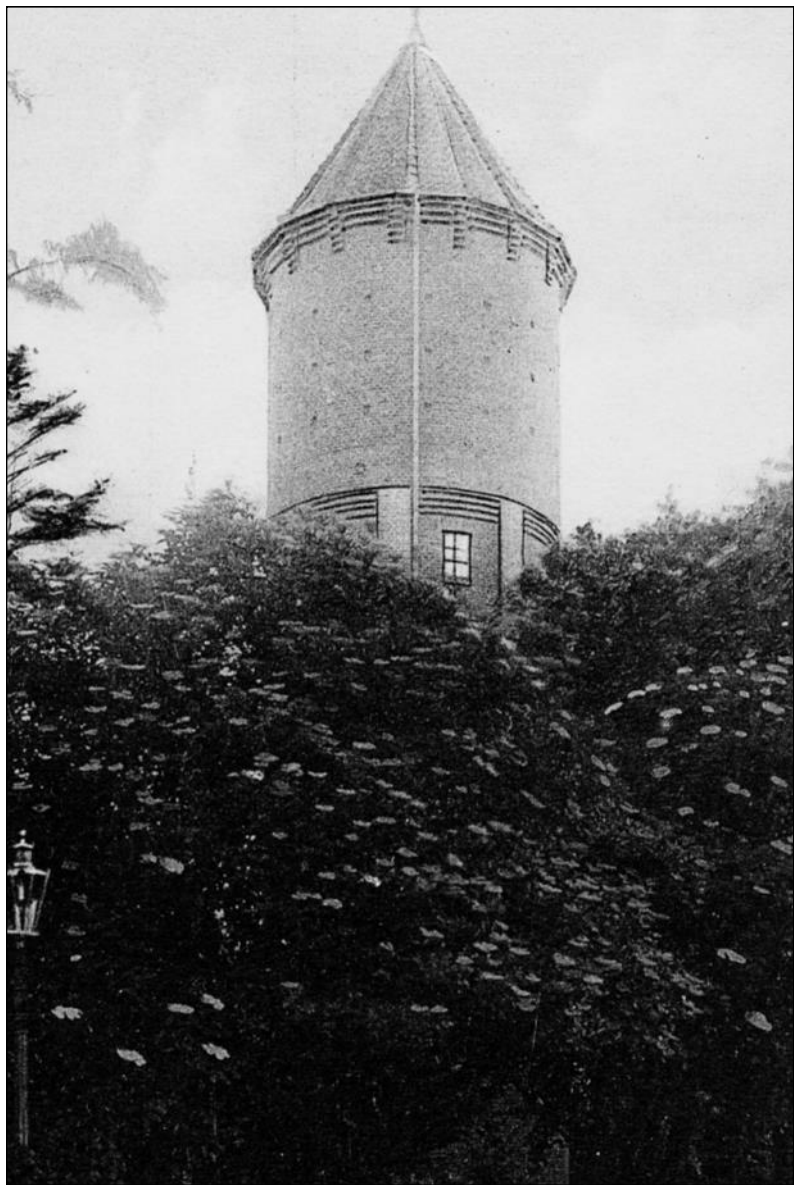
Overhovedet var de hygiejniske forhold i byen under al kritik, og vandet fra andre pumper rundet omkring i

byen var heller ikke for godt.

Tårnet blev placeret på byens højeste punkt og i november 1911 begyndt det første klare vand at komme ud af hannerne, og Præstøborgerne var nu fri for at skulle slæbe vand i spande fra brønde og pumper.

Vandtårnet fotograferet i 1933 med trægruppe, som i dag er væk.

Postkort udlånt af Ole Hansen

Byvandring i Stavreby

Hans Chr. Thomsen.

I juni havde Lokalhistorisk Forening byvandring i Stavreby med lokalhistoriker Per Onsbjerg ved rospinden. Bynavnet har ikke noget at gøre med at stavre – stolpe af sted. Stavre er

pæle og navnet hænger sammen med landsbyer ved vandet som engang beskyttede sig mod ubudne fra søsiden med pæle i vandet, sat med

et par meters mellemrum. Der er flere byer med det navn – f.eks. Stavreby på Sydfalster.

Stavreby på Jungshoved blev antageligt grundlagt i vikingetiden eller i middelalderen. Den hed Stafuerby i 1570 og blev stjerne-udskiftet i 1796, hvor den hørte til under baroniet Stambenborg. Så sent som i dette

århundrede afvikledes den sidste matrikel sin gæld i forbindelse med frigørelsen fra baroniet.

Der var ca. 40 fremmødte til byvandringen, vejret var flot med høj himmel, klar

sol og Per Onsbjerg er en morsom og vidende mand. Turen gik gennem byens snoede vejforløb med huse – der

som noget særligt – flere steder var trukket tilbage fra bygaden med haver ud mod vejen, hvilket gav forløbet en imødekommende grøn karakter. Stavreby er en god by at gå i.

Vandringen mundedede ud i den private Stavreby Bådehavn, hvor der blev snakket, konsumeret kaffe og indtaget diverse socialgenstande.

Præstø Lokalhistoriske Arkiv

Fmd. Lis Rathsach, Hjørnehusvej 21, 4720
Præstø. Tlf.: 5599 2626,
E-mail: lis.rathsach@c.dk

Arkivleder Ove Rye Jørgensen, Ugledigevej
19, 4720 Præstø. Tlf. 5599 6016.
E-mail: overye@post.tele.dk

Styrelsesmedl. Elsie Bjørklund,
Ellerødvej 44, Ørslev, 4760 Vordingborg
Tlf. 5598 5068.
E-mail: troldbj@mail.tele.dk

**Styrelsesmedl. (For Lokalhistorisk For-
ening) Ole E. Hansen**, Ved Gadekæret 2,
Skibinge. 4720 Præstø Tlf. 5599 1464

Styrelsesmedl. Sanne Bolvig Larsen, Egely-
vej 3A, 4720 Præstø. Tlf. 5599 3068.
E-mail: bolvig@larsen.mail.dk

Styrelsesmedl. Bent U. Mortensen,
Spurvevej 9, 4720 Præstø. Tlf. 5599 1755,
E-mail: beum@dbmail.dk

Styrelsesmedl. Knud Skovbæk,
Nihøjvej 8, 4720 Præstø. Tlf. 5599 6142
E-mail: knud.skovbaek@digtele.dk.

Styrelsesmedl. Hans Chr. Thomsen, Ege-
stræde 3, Skibinge. 4720 Præstø Tlf.: 5599 1494.
E-mail: hctka@mail.dk

Lokalhistorisk Forening for Præstø

Fmd. Dorte Worsøe, Faksevej 8,
4720 Præstø. Tlf. 5599 3724.
E-mail: lystskovhuset@mail.dk

Næstfmd. Ole E. Hansen, Ved Gadekæ-
ret 2, Skibinge. 4720 Præstø Tlf. 5599 1464

Best.mdl. Gurli Nielsen, Hestehavevej
77, 4720 Præstø. Tlf. 5599 1416

Kasserer Knud Holm Nielsen, Havnevej
12, 4720 Præstø. Tlf. 5599 1895. E-mail:
knuboholm@yahoo.dk

Best.medl. Lise Topp, Adelgade 59,
4720 Præstø Tlf. 5478 1607

Suppl. Inge Knudsen, Jernbanevej 14
st.tv., 4720 Præstø. Tlf. 5672 5161.
E-mail: wesse@lic-mail.dk

Suppl. Bodil Møller, Juulsvej 33,
4720 Præstø. Tlf. 5599 3555

Redaktør af ”Præstø Lokalhistorie”:
Hans Chr. Thomsen, Egestræde 3, Ski-
binge. 4720 Præstø Tlf.: 5599 1494.
E-mail: hctka@mail.dk

